

Muhakkak

Muhakkak kelimesinin lügat yani sözlük anlamı, muhkem, muntazam, şüpheli bir yeri kalmamış, sağlam söz ve sağlam dokunmuş kumaş demektir. Bu yazının kalem genişliği 2,5 – 3 mm olup harflerin de yazılırken hiçbir fedakarlık yapılmaz. Daha doğrusu kalemin bütün hakkı verilir. Muhakkak yazının görünüş itibarıyla kufî'den ilk çıkan yazı olduğu anlaşılmaktadır. Zira bu yazıda dik harflerin boyları ile sin, şın, sad, dad ve fe gibi çanaklı tabir edilen harflerin sola doğru uzayan kısımları sülüs yazıya nispetle daha uzun olduğu gibi dönüş noktaları veya yerleri de sertçe bir manzara arz etmektedir. Ayrıca çanaklı harfler sülüs'tekiler kadar derin değildir. Bu yazı bilhassa Kur'anların yazılmasında kullanılmıştır.

Reyhanî

Aynen muhakkakın kurallarına bağlı olup onun küçük yazılan şeklidir. Muhakkakın üçte bir küçüklüğündedir. Başka bir ifadeyle sülüs'e nispetle nesih ne ise, muhakkaka nispetle reyhanî odur ve manası da reyhâna mensup demektir. Harf şekillerinin hepsi değilse bile hemen hemen tamamı reyhan çiçeğine benzetildiğinden bu adı aldığı ileri sürülmektedir. Bu ifadeye göre reyhanî, reyhanımsı demektir.

Bu iki yazı, sayfada fazla yer tuttuğu ve birçok harfi sülüs'e benzediği için bilhassa XVI. yüzyıldan

itibaren revaçtan düşmüş ve yavaş yavaş yerini sülüs ve nesih'e bırakmıştır. Gerçi reyhanî,

muḥakkak'a nispetle biraz daha uzun ömürlü olmuş ve kısa konulara ve bazı vakfiyelerin şurasına burasına yazılmışsa da nesih karşısında fazla direnememiştir. Bununla birlikte Kur'anların yazılmasında da bolca kullanılmıştır.

Sülüs

Sülüs'ün lügat manası üçte bir demektir. Niçin bu adı aldığı hususunda çeşitli görüşler varsa da akla en uygun olanı, harflerinin üçte iki kısmında düzlük, üçte bir kısmında meyil hakim olduğu görüşüdür. Hakikaten bu yazıda muḥakkak'a nispetle yuvarlak kısımlar fazladır. Ayrıca harflerinin boyları ve genişlikleri biraz küçük olduğu gibi sin, sad ve kaf gibi çanak şeklindeki harflerinin de daha derin ve kısa olduğunu görüyoruz. Sülüs, muḥakkak'a nispetle daha tatlı ve yumuşak bir görünüme sahiptir.

Ümmü'l-hutût (yazıların anası) denen sülüs, her çeşit gaye için (levha, kitap başlığı gibi) Emeviler'in son devrinden itibaren kullanılmaya başlamış, XVI. yüzyıldan itibaren de bütün İslam dünyasında muḥakkak'ın yerini almıştır.

Nesih

Sülüs yazıya benzerliği olup genişliği onun üçte biri kadardır. Nesih'in sözlük anlamı "birşeyi kaldırmak, onun yerine başka bir şey koymak" demektir. Neden bu adı aldığı hususunda çeşitli görüşler vardır. Kufî'yi Kur'an yazmak mevkiinden resmen kaldırıp onun yerini aldığı; Kur'an nüshalarını teksir etmekte veya kitapların istinsahında kullanmak üzere ortaya konulduğu veya sülüs'ün üçte ikisini nesh (ortadan kaldırmak) ve üçte birini ibka (bırakma) ettiği için bu adı aldığı ileri sürülmektedir.

Nesih'te, sülüs harfleri üçte bir ufalmış olmakla beraber, tam sülüs değil, fakat onu andıran bir hususiyet vardır. Yani harfleri sülüs'ünkinden az-çok ayrı özelliklere sahip olsa da ikisi arasında sıkı bir alaka ve yakınlık vardır. Bu yazı kitapların yazılmasında kullanılmıştır.

Tevkî

Sözlük anlamı “bir şeyi vaki ettirmek, oldurmak ve tesir etmek”tir. Sülüs’ün kurallarına bağlı olmakla birlikte ölçü itibariyle onun biraz küçüğü ve adeta fazla özen gösterilmeden yazılan şeklidir. En belirgin özelliği, birleşmeyen elif, re ve vav gibi harflerin yazıda birbirine bağlanabilmesidir. Eskiden halife ve vezirlerin mektuplarının bu yazı ile yazılmasından dolayı bu adı almıştır. Tevkî, aynı zamanda padişahların buyruklarının üzerine yazılan daha doğrusu çekilen nişanın yani tuğranın adıdır. Ayrıca hüccetlere yazılan hakim imzalarına da tevkî denmekteydi. Böylece bu tevkîlerin yazıldıkları yazıya da bu ad verildi. Hatta eskiden muahedeler, süferanamerler (elçinin itimadnameleri) ve devlet mukavelenamerleri gibi resmi yazıların da bu hat cinsiyle yazılması adetti.

Rıkâ

Deri ve kağıt parçalarına verilen ad olduğu gibi onların üzerine süratle yazılan yazının da adıdır. Rıkâ, tevkî’nin küçük boyda yazılan şekli olup onun kurallarına bağlıdır. Bu yazı, mektuplar ve hikayelerin yazılmasında da kullanılmış olup stenografik bir karakter taşımaktadır. Ayrıca çabuk yazılmaya çok elverişlidir. Osmanlılar’da bazen vakıf işlerinde, genellikle Kur’anların son dua sayfasında ve öğrencilerin sülüs ve nesih icazetnamelerinde (diploma) hattat hoca tarafından yazılan tasdik makamındaki yazılarda kullanılmıştır. Bu yüzden bu yazıya icâze veya hatt-ı icâze denilmiştir.

Aklam-ı sitte bugün bütün İslam ülkelerinin müşterek yazıları ise de en fazla kullanılanları sülüs ve nesih’tir.

Kaynak: *hatvesanat.com*